

РОЛЬ ДУХОВНОСТІ, КУЛЬТУРИ ТА ОСВІТИ У ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

УДК 329.78

Андрусишин Богдан Іванович,

доктор історичних наук, професор, проректор з навчально-методичної роботи гуманітарних інститутів НПУ імені М.П. Драгоманов

МОЛОДІЖНИЙ РУХ СЬОГОДНІ: ФОРМАЛІЗАЦІЯ ТА/ЧИ ВІРТУАЛІЗАЦІЯ

Проаналізовано активний розвиток громадянського суспільства, зокрема молодіжного руху, що відбувається нині не лише в рамках формальних правил і процедур, але й за допомогою сучасних засобів комунікації, віртуалізації, за межами офіційно визначених правил реєстрації та легалізації. Аналіз суспільно-політичних реалій та емпіричних відомостей, засвідчує, що попри всі можливі застереження молодь відіграє в українському суспільстві новаційну, прогресивну роль.

Ключові слова: *молодь, молодіжний рух, громадянське суспільство, громадська організація, політичний протест.*

Глибина наших знань про молодь, молодіжний рух, громадські організації та ініціативи молодих людей має першочергове значення у роботі зі студентством. Природно, що особливо активно молодіжний рух в Україні розвивається у періоди «процесів перебудови», реформування, у кризові роки, перехідні етапи.

Молодіжний рух — похідна політичної та соціальної активності молоді, яку вона проявляє і реалізує значною мірою через організовані громадські, суспільно-політичні та інші структури [1, с. 127].

На початок 1990-х років з'являється велике число молодіжних організацій, що постійно зростає й донині та обумовлене поглибленням політичної активності молоді, орієнтацією на великий спектр політичних, ідеологічних, соціальних, культурних інтересів та уподобань.

В наш час мають місце як політична поляризація молоді, так й інфантильність, відсутність у значній кількості юнаків та дівчат політичних орієнтацій взагалі. Разом з тим, порівняно із 80-ми роками спостерігається певне зростання їх громадської та політичної активності.

Молодь, з одного боку, істотно визначає сьогоденне обличчя українського суспільства, з другого - дає точку відліку щодо напрямку, в якому воно буде рухатися в найближчому майбутньому і більш віддаленій перспективі. Під цим кутом зору, із цієї двоєдиної позиції слід обговорювати молодіжні проблеми. Аналіз даних соціологічних досліджень, зокрема і за участю науковців Інституту соціальної і політичної психології НАПН України, засвідчує, що попри всі можливі застереження молодь відіграє в українському суспільстві новаційну, прогресивну роль. Молоді українці, світогляд яких сформувався вже за часів державної незалежності України, виявляють зазвичай вищий рівень державницької і національної свідомості, ніж старші покоління. Наприклад, 74,5 % молодих респондентів вважають, що хоч які б труднощі були на шляху нашої державності, Україна повинна бути незалежною, тоді як серед населення в цілому цей показник становить 67,7 %. Про патріотичні настановлення української молоді свідчать також результати міжнародного дослідження, у якому брали участь українські студенти: понад половину з них (55,4 %) заявили, що пишається своїм громадянством. Це, знову ж таки більше, ніж серед населення України в цілому (49,4 %). У символічному просторі української молоді центральне місце посідає державна символіка - синьо-жовтий прапор, тризуб, Державний гімн. Як особистісно значущі символи України їх сприймають майже 54 % молодих респондентів віком від 18 до 29 років, тоді як у середній віковій групі (до 55 років) - лише 45,4 %, а в старшій (56 років і більше) - 42,1 %. Частіше, ніж представники старших поколінь, молодь

називає серед символів України також національне вбрання, національні страви і напої, українську народну пісню, національні музичні інструменти, Майдан Незалежності в Києві, Тарасову могилу на канівській кручі тощо [4, с. 11].

Патріотичні преференції молоді здебільшого поєднуються з євроінтеграційними устремліннями. Понад 61% молодих громадян упевнені, що Україна - європейська держава і має прямувати в Європу (серед населення в цілому - 50,5 %). Майже така сама частка молоді (близько 60 %) висловлюється за вступ України до Євросоюзу (у середній віковій групі - 48,9 %, у старшій - 38,1 %) [4, с.11].

В ідеалі, цей набір цінностей нового покоління мав би відобразитися у діяльності громадських об'єднань молодих українців (Молодіжні громадські організації) як об'єднання громадян віком від 14 до 28 років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення та захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів.

Станом на 16.01.2014 року за відомостями Державної реєстраційної служби України налічувалося 3599 громадських організацій [6]. З них молодіжних – 277; студентських – 37.

Як показує контент аналіз реєстру громадських об'єднань України, студентський рух в Україні пов'язаний переважно з професійними інтересами. Свої світоглядні, ціннісні, соціальні, культурні та інші прагнення студентство переважно реалізує у рамках більш широкого – молодіжного громадського руху, а нерідко й в межах всеукраїнських громадських об'єднань та політичних сил (наприклад, Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Молоді регіони», Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Батьківщина молода» тощо), як частина міжнародних громадських ініціатив тощо.

Показово, на наш погляд, те, що перші громадські об'єднання молоді, які формувалися переважно на основі спільних зовнішньополітичних пріоритетів, з'являються в Україні у 2002-2004 рр.

Свій європейський вибір як головну мету діяльності офіційно декларують близько 8 офіційно зареєстрованих молодіжних організацій (приміром, Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Європейська інтеграція»; Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Європейське майбутнє України»; Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Молодіжний Європейський Рух» та ін.).

У спектрі молодіжних громадських формувань, що ідентифікують власну діяльність пріоритетно зі сферою міжнародного співробітництва та обміну функціонують також:

- Міжнародна молодіжна громадська організація «Українсько-Польсько-Російська ліга співпраці молоді»;
- Міжнародна громадська молодіжна організація «Українсько-російський молодіжний парламент»;
- Міжнародна громадська молодіжна організація «Союз Українсько-Арабського співробітництва»;
- Міжнародна молодіжна громадська організація «Молодіжний слов'янський форум»;
- Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Ліга слов'янської молоді»;
- Міжнародна громадська організація «Асоціація студентів України і Туреччини»;
- Міжнародна спілка молодіжних громадських організацій «Молодіжний Форум Держав ГУАМ»;

Втім в наш час при розгляді актуальних проблем молодіжного громадського руху в Україні обмежитись лише відомостями Державної реєстраційної служби України замало. Передусім відмітимо, що станом на 16.01.2014 р. останні відкриті відомості про зареєстровані громадські об'єднання цієї служби датуються 29.12.2012 р., а отже не можуть повною мірою відображати ситуації в країні. Багато зі зареєстрованих молодіжних об'єднань

не провадить активної громадської діяльності, не має офіційного представництва в Інтернеті, не підкріплена належною соціальною базою тощо.

Водночас, в узагальненій доповіді правозахисних організацій України за 2012 рік наголошується, що ситуація зі свободою об'єднань поступово погіршується у порівнянні із попередніми роками. Це пов'язано із загальним погіршенням середовища для діяльності громадських організацій, зокрема, збільшення тиску з боку органів влади та зменшення можливостей співпраці з органами влади. Паралельно було прийнято нове законодавство для громадських організацій, від якого обґрунтовано можна очікувати значного покращення у сфері свободи об'єднань з наступного року. Чинне українське законодавство не відповідає міжнародним стандартам і в значній мірі необґрунтовано обмежує свободу об'єднань. Проте частково це згладжувалося позитивною адміністративною практикою, котра не використовувала на повну усі законодавчі обмеження. Однак за останні декілька років поступово ця практика погіршувалася: збільшилася кількість перевірок з боку легалізуючих органів, збільшилася кількість вимог при реєстрації чи перереєстрації громадських організацій, котрі не передбачені законодавством, збільшилася кількість позовів про ліквідацію громадських організацій тощо [7, с. 183].

22 березня 2012 року парламент прийняв новий закон «Про громадські об'єднання» [2], що розроблявся і просувався декілька років громадськими організаціями. Він набув чинності з 1 січня 2013 року. Загалом новий закон про громадські об'єднання відповідає європейським стандартам та практиці Європейського суду з прав людини. Зокрема, частина 10 статті 12 нового закону чітко визначає підстави відмови у реєстрації об'єднання:

1) наявність у статуті та рішеннях, відображених у протоколі про утворення громадського об'єднання, положень, що не відповідають Конституції України, статті 4 цього Закону;

2) порушення вимог статей 7, 10 цього Закону (вимоги щодо засновників та найменування об'єднання).

Крім того, він не містить обмеження щодо території діяльності об'єднання, можливості залучення роботи волонтерів, можливості самостійно визначати свої види діяльності.

Втім досі існує багато перешкод для створення об'єднань, зокрема, громадських організацій. Ситуація погіршується не тільки окремими нормами закону про об'єднання громадян, що порушують міжнародні стандарти, але й відсутністю визначення чітких підстав для відмови у реєстрації. Загалом, процедура реєстрації є достатньо не чіткою, що дозволяє органу легалізації безпідставно не реєструвати об'єднання громадян чи затягувати таку реєстрацію на багато місяців.

Офіційна статистика відмов у реєстрації по країні відсутня. Але відмов за різними оцінками експертів достатньо багато. На практиці найчастіше вам повернуть документи на доопрацювання без надання рішення про відмову, що зменшує кількість відмов у реєстрації, проте по суті суперечить законодавству, оскільки такі дії не передбачені законом.

Такі відмови є різними за змістом, проте найчастіше вони порушують Європейську Конвенцію про захист прав людини та Конституцію. Зокрема, ці відмови не визначають навіть, яким чином можливі недоліки статуту загрожують інтересам, вказаним у частині другій статті 11 Конвенції або частині другій статті 39 Конституції: національній безпеці, громадському порядку, охороні здоров'я населення чи прав інших осіб. Часто таким відмовам взагалі бракує аргументації, й вони ґрунтуються на достатньо довільному тлумаченні статуту організації та законодавства [7, с. 183-184].

Ще одна важлива причина, що ускладнює роботу сучасних громадських організацій, а також призводить до того, що молодь поступово відмовляється від формалізованих структур самоорганізації є *питання фінансової підтримки громадської активності в Україні*. Фінансова підтримка громадських організацій в Україні останнім часом викликає найбільше

громадських, особливо політичних дискусій. Вона здійснюється через відповідні органи виконавчої влади, що працюють із молоддю, органи місцевого самоврядування та спілку всеукраїнських молодіжних громадських організацій. При затвердженні місцевих бюджетів передбачаються видатки на реалізацію програм молодіжних громадських організацій. Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування можуть делегувати молодіжним громадським організаціям повноваження щодо реалізації відповідних програм (проектів, заходів). У цьому разі вони надають таким організаціям фінансову та матеріальну допомогу і здійснюють контроль за реалізацією наданих повноважень, у тому числі за цільовим використанням виділених коштів.

Втім бюджетних коштів далеко не завжди вистачає на студентську самоорганізацію, творчі задуми й громадянські ініціативи. Поширеною в незалежній Україні стала практика залучення іноземних грантів та фінансової допомоги на реалізацію молодіжних проектів. Втім, як стало відомо, у прийнятому 16.01.2014 р. більшістю законі депутатів Вадима Колесніченка та Володимира Олійника громадські організації, які отримують закордонні кошти, оголошуються іноземними агентами. Відповідна стаття буде додана до Податкового кодексу. Громадське об'єднання вважатиметься «іноземним агентом», якщо воно отримує для забезпечення своєї діяльності кошти або майно від іноземних держав, їх державних органів, неурядових організації інших держав, міжнародних неурядових організацій чи іноземних громадян, «а також бере участь, в тому числі в інтересах іноземних джерел, в політичній діяльності на території України». «Іноземні агенти» будуть оподатковуватись інакше, ніж неприбуткові організації, та муситимуть у назві вказувати свій «агентський статус». Пропагувати свою діяльність та продукцію вони зможуть, лише вказавши, що вони є «іноземними агентами». «Іноземні агенти» мають щомісяця подавати звіти «до уповноваженого органу з питань реєстрації» щодо персонального складу керівних органів, а також інформацію про обсяг коштів чи іншого майна, отриманих з іноземних джерел, про заплановані цілі їх використання та фактичне використання, про заплановані програми діяльності та про фактичну діяльність. Про свою діяльність «агенти» муситимуть щокварталу повідомляти в ЗМІ, у тому числі в офіційній пресі («Голос України» чи «Урядовий кур'єр»).

Отже, в часі складних суспільно-політичних реалій сьогодення хіба лише ледачий може не зважати на активний розвиток громадянського суспільства за допомогою сучасних засобів комунікації, *за межами офіційно визначених правил реєстрації та легалізації*, супроти бюрократичних процедур відкладання й затягування. Інтернет-спільноти, інформаційні канали, віртуальні проекти, флеш-моби, команди блогерів-однотумців, а також власне не легалізовані, однак активно діючі громадські об'єднання є невід'ємною частиною сучасності. Їх значно складніше виміряти традиційними кількісними методами дослідження. Це в разі динамічніші громадські структури, що найчастіше не відповідають формальним вимогам, але користуються значною популярністю, авторитетом, високим рівнем довіри, особливо серед прогресивно налаштованої молоді.

Важко не погодитися з В.Кременем, який стверджує, що безперечною перевагою молоді є активне освоєння сучасного інформаційного простору, новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Серед молодих людей віком від 18 до 29 років комп'ютером користуються 79 %, мережею Інтернет - 69,6 % (у середній віковій групі відповідно - 49,4 % і 39,5 %, у старшій - 10,3 % і 9,2 %). Є також дані, згідно з якими у віковому складі Інтернет-користувачів України «питома вага» молоді 15-35 років сягає 85%! Усе це виводить молоде покоління на передній край суспільного прогресу, робить відкритим до сучасного світу, «своїм» у його глобальних координатах, сприйнятливим до науково-технологічних і соціальних змін [7, с.11].

Можливості сучасних Інтернет-каналів комунікації (соціальні мережі, блоги, форуми, пабліки тощо) дозволяють молодим людям більш оперативно реагувати на події, що відбуваються у суспільстві, організувати спільні проекти, зустрічі, акції тощо. Кількість

подібних Інтернет-спільнот молоді в Україні помітно зростає за останні кілька місяців. Серед них не лише Інтернет-представництва офіційно зареєстрованих громадських об'єднань молоді, але велике число віртуальних груп, створених під конкретні події, дати, як реакція на те чи інше владне рішення тощо.

До прикладу, особливо впливова під час масових громадських акцій протестів серед студентської молоді *Студентська Координаційна Рада (СКР)*, що створена 30 листопада 2013 у Києві учасниками студентських страйкомів Євромайдану після розгону мітингу на Майдані Незалежності, на сьогоднішній день має 2895 постійних прихильників у соціальній мережі Facebook. Це переважно студентство усіх регіонів України, уповноважені представники ВНЗ з Києва, Тернополя, Львова, Запоріжжя, Чернівців, Івано-Франківська, Полтави, Житомира та інших міст України. Загальностудентська організація стоїть на позиціях впровадження європейських цінностей та притягнення до відповідальності теперішньої влади. СКР має чітко сформульовані й конкретні негайні та системні вимоги. Головними ж цілями організації є координація студентів, захист їх прав, інформування їх про подальший розвиток подій задля впливу на державну політику. Починаючи із перших днів Євромайдану, вони об'єднували сили усього студентства та проводили організовані акції протесту (оголошення страйків в університетах, організації масштабних, об'єднаних студентських маніфестацій). Такий протест є винятково мирним, а сам студентський рух є незалежним та безпартійним. Їх план дій покладається на потужну мережу організації та водночас самоорганізацію кожного.

СКР вдалося за відносно короткий термін організувати й провадити діяльність водночас за кількома важливими напрямками:

- сформувати «Всеукраїнський студентський кампус» на Євромайдані (студентський простір, де відбувається координація, обмін інформацією та ідеями);
- організувати інформаційно-координаційний центр, де студенти можуть дізнатися оперативну інформацію про ситуацію в країні;
- сформувати поле практики молодих спеціалістів: юристи – долучаються до правової підтримки, медики – до медичної служби, журналісти – до медіа супроводу тощо;
- запровадити центр регіонального зв'язку, координувати дії усієї мережі локальних Євромайданів [5].

Інша офіційна сторінка *Комісії з питань студентів та молоді Всеукраїнського об'єднання «Майдан» - «Молодь Майдану»* - створена для співпраці всіх активних студентів, молодих людей, громадських організацій. Робота Комісії ґрунтується на принципах демократичності та прозорості, тож всі зацікавлені активісти, молодіжні та студентські організації, що поділяють цінності Майдану запрошуються до співпраці. Напрями роботи комісії включають: координацію масових заходів, регіональний розвиток, міжнародне співробітництво, залучення учнівської молоді, інформаційний, креативний, студентську самооборону, спецпроекти. Наразі до Комісії входять:

- студентський страйком КНУ імені Т. Г. Шевченка;
- студентський страйком НПУ імені М. П. Драгоманова;
- студентський страйком КНЕУ імені Вадима Гетьмана;
- Грінченківська Громада (КУ імені Бориса Грінченка);
- ініціативна група студентів НТУУ «КПІ»;
- Студентська координаційна рада;
- Українська асоціація студентського самоврядування,
- ВМГО «Батьківщина молода»;
- ВМГО «Студентська Свобода»;
- МГО «Команда молоді В. Кличка»;
- МГО «Асоціація молодіжних громадських ініціатив та організацій»;
- ВМГО «Молодий народний рух».

Комісія запрошує всі студентські та молодіжні рухи, ініціативи, організації до співпраці [3].

Окрім подібних загальноукраїнських спільнот, функціонують також й локальні університетські неформальні групи студентських активістів. Серед них, наприклад, Студентська Колегія НаУКМА, КНУмайдан, КПП за ЄвроОсвіту, Драгоманівці та багато інших.

Серед спільних ознак таких спільнот слід відмітити їх євроінтеграційні прагнення, заклики до ненасильницького спротиву владі, вимоги притягнення до кримінальної відповідальності виконавців розгону мирних протестів; звільнення заарештованих підозрюваних в організації масових акцій, заборона входу та перебування міліції на території ВНЗ без попереднього погодження з адміністрацією та профспілкою або органів студентського самоврядування; децентралізація управління вищою освітою, надання адміністративну, академічну та фінансову автономію університетам; прийняття виборчого кодексу - консолідованого документу, який регулює вибори Президента України, Верховної Ради України та місцевих виборів; прозорого та публічного висвітлення дій влади; викорінення корупції.

Зараз доступ до публічної інформації відбувається зі значними перепонами, які виникають через неузгодженість законодавства. Контроль над будь-якою владою є необхідною передумовою громадянського суспільства.

В цілому, молоді люди всього світу розуміються між собою краще, ніж зі своїми попередніми поколіннями, навіть в силу релігійних, політичних та національних розбіжностей. Молодь різних країн по духу ближча одна до одної, ніж до свої батьків, через те, що на неї діють сучасні зовнішні чинники: лінгвістичний глобалізм, виховання Інтернетом, комп'ютерними іграми, масовою культурою, сучасними неформальними течіями.

Молодь переживає не найкращий час. Коли не всі дорослі можуть зорієнтуватися в сучасних умовах ринку праці, освіти, політичних реаліях, молодь намагається будувати своє майбутнє. І саме в такій ситуації, коли одвічні канони, цінності та інституції типу церкви, сім'ї, класичного університету, влади втрачають свою авторитетність, молодь дуже легко може стати інструментом зовнішнього впливу третіх сторін, вона може бути інструментом державних переворотів, революцій, суспільних заворушень або гарантією диктатур та політичних режимів.

З іншого боку, вдаль поєднання молодіжного максималізму, креативності, нестандартного бачення світу, незаангажованості цінностей та вільної академічної атмосфери можуть творити дива, прекрасний результат, результат, який може змінювати саме суспільство.

Література:

1. Громадські об'єднання в Україні: Навч. посібник / За ред. В.М. Бесчастного. – К.: Знання, 2007. – 415 с.
2. Закон України «Про громадські об'єднання» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № 1. – ст.1
3. Комісія з питань студентів та молоді Всеукраїнського об'єднання «Майдан» - «Молодь Майдану» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vk.com/vo_maidan
4. Кремень В. Молодь як сьогодні і майбутнє України / Василь Кремень // ДА. – Осінь-зима 2011. – № 2 (2). – С. 10-14.
5. Офіційне інтернет-представництво Студентської Координаційної Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://skr.in.ua/#about>
6. Офіційний сайт Державної реєстраційної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.drsv.gov.ua/show/2419>

7. Права людини в Україні – 2012. Доповідь правозахисних організацій. / За ред. Є. Ю. Захарова. / Українська Гельсінська спілка з прав людини. – Харків: Права людини, 2013. – 560 с.

Андрусихин Б. И. Молодежное движение сегодня: формализация и/ или виртуализация

Проанализированы активное развитие гражданского общества, в частности молодежного движения, что происходит сейчас не только в рамках формальных правил и процедур, но и с помощью современных средств коммуникации, виртуализации, за пределами официально определенных правил регистрации и легализации. Анализ общественно-политических реалий и эмпирических сведений, показывает, что, несмотря на все возможные оговорки, молодежь играет в украинском обществе инновационную, прогрессивную роль.

Ключевые слова: молодежь, молодежное движение, гражданское общество, общественная организация, политический протест.

Andrusishyn B. Youth movement today: formalization and/ or virtualization

The active civil society, particularly the youth movement that is happening now, not only within the formal rules and procedures, but also by modern communications, virtualization, outside the officially prescribed rules, registration and legalization, are analyzed. The research of the political realities and empirical dates shows that all the possible warnings youth plays in Ukrainian society innovative, progressive role.

Keywords: young, youth movement, civil society, NGO, political protest.

УДК 32.33 (477)

*Аксельрод Роман Борисович,
пошукач кафедри політичних наук НПУ імені М.П. Драгоманова*

ПОЛІТИКО-КУЛЬТУРНИЙ ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ

В статті розкривається питання політико-культурної складової професійної компетентності управлінської еліти, визначаються основні чинники розвитку її професійної культури, визначено роль політико-культурних чинників у прийнятті якісних політичних рішень.

Ключові слова: професійна компетентність, культура управлінської еліти, інтелектуальний капітал, управлінська свідомість, управлінське мислення, інформаційна компетентність.

Професійна компетентність є важливою складовою політичних процесів, за допомогою якої управлінська еліта отримує своєрідну ідентифікацію професіоналізму у сфері політичної діяльності. Під управлінською елітою ми розуміємо всю сукупність осіб та їх угруповань, які з огляду на свою професійну діяльність причетні до справ управління державою. Це можуть бути не лише політики чи державні службовці, але й різного роду олігархічні, бізнесові, лобістські та інші об'єднання, які впливають безпосередньо чи опосередковано на процеси державного управління.

Політико-управлінські функції в суспільстві управлінська еліта здійснює шляхом прийняття важливіших політичних рішень, що вимагає від неї спеціальних знань та вмій, які відсутні у більшості пересічних громадян, тобто професійної компетентності. Дійсно, професіоналізм давно вже став провідним соціально-ціннісним принципом організації системи діяльності управлінської еліти України. Крім того, дана ознака є невід'ємним